

Por que Ceuta e Melilla son españolas: a xeografía dunha fronteira única

Poucos lugares no mundo presentan unha interacción tan intensa entre xeografía e política coma Ceuta e Melilla. Trátase de cidades españolas situadas en África. Forman parte da Unión Europea, utilizan o euro e os seus habitantes elixen representantes para o Parlamento español; a fronteira que as rodea é, á vez, española, europea e africana.

A pesar disto, Marrocos considera ambas as cidades territorios ocupados e reclama a soberanía sobre elas. As tensións xorden periodicamente, xa sexa a través de crises diplomáticas, sucesos relacionados coa migración (como o máis recente, no verán de 2026) ou declaracións políticas. Pero por que dúas cidades situadas no norte de África levan máis de cinco séculos formando parte de España?

Ceuta e Melilla son o resultado dun accidente xeográfico extraordinario: o estreito de Xibraltar. Quen controla as súas costas controla un dos corredores marítimos máis importantes do planeta. Isto foi así desde a antigüidade e segue séndoo ben entrado o século XXI.

Polo tanto, comprender a orixe destas cidades esixe remontarse a máis de seiscentos anos de historia e entender, ao mesmo tempo, como o terreo, o mar e as rutas comerciais condicionaron as decisións de imperios, reinos e estados modernos.

Enclaves estratéxicos no estreito de Xibraltar

Ceuta e Melilla ocupan unha das posicións xeográficas máis estratéxicas do planeta. Trátase dunha localización estratéxica clave a nivel mundial. O estreito de Xibraltar ten apenas catorce quilómetros de anchura no seu punto máis estreito e constitúe a única conexión natural entre o océano Atlántico e o mar Mediterráneo. Por el transitan anualmente decenas de miles de barcos, conectando Europa con Asia, Oriente Medio e África. Durante milenios, foi unha vía fundamental para o comercio mundial.

Esta condición fixo que as súas costas fosen moi cobizadas desde a antigüidade. Non é de estrañar que fenicios, cartaxineses, romanos, bizantinos, musulmáns, portugueses e británicos — ademais dos españois— tentasen controlar, en diversos momentos da historia, os enclaves que dominan este paso marítimo.

Tampouco é casualidade que o Reino Unido manteña Xibraltar, que España posúa Ceuta e Melilla e que Marrocos considere estas cidades unha prioridade estratéxica. A lóxica xeográfica segue a ser a mesma que hai cincocentos anos; o control das portas de acceso ao Mediterráneo foi sempre decisivo.

Melilla pasou a estar baixo dominio castelán antes de que existise Marrocos.

É importante salientar que a incorporación de Ceuta e Melilla á Coroa española é moi anterior á creación do Estado marroquí moderno. No caso de Melilla, pasou á autoridade da Coroa de Castela en 1497, apenas cinco anos despois da conquista de Granada e no contexto da expansión

mediterránea dos Reis Católicos. A expedición, organizada polo duque de Medina Sidonia, atopou unha cidade practicamente abandonada.

Os casteláns ocuparon un enclave que levaba tempo en decadencia. Os conflitos entre os watásidas de Fez e os zianidas de Tremecén debilitaran o control efectivo sobre a cidade, deixándoa case despoboadá. A operación respondeu máis á necesidade de cubrir un baleiro de poder ca ao desexo de conquistar un territorio cunha administración estable.

A motivación tampouco foi exclusivamente militar. Castela pretendía evitar que a costa norteafricana se convertese nunha base desde a que corsarios e potencias rivais puidesen ameazar as rutas comerciais e o litoral andaluz. O control de certos portos africanos supoñía ampliar a profundidade defensiva da Península.

Esta iniciativa formaba parte dunha estratexia mediterránea moito máis ampla, que tamén levou a Coroa a establecer prazas en Orán, Bugía e Trípoli (1509–1510). Co tempo, aquelas fortalezas acabaron por perderse; Melilla, pola contra, permaneceu baixo soberanía española ata o día de hoxe.

Ceuta foi orixinalmente portuguesa

A historia da cidade de Ceuta remóntase á antigüidade, concretamente á época bizantina. En 1415, o Reino de Portugal levou a cabo unha expedición militar que conquistou a cidade, arrebatándolla ao Sultanato de Fez. Esa operación considérase, por norma xeral, o inicio da expansión ultramarina portuguesa.

Para Portugal, Ceuta constituía un excelente punto estratéxico con vistas ao estreito de Xibraltar. Tamén ofrecía un valioso punto de partida para controlar as rutas comerciais que conectaban o Mediterráneo co Atlántico e África Occidental. En consecuencia, a cidade permaneceu baixo soberanía portuguesa durante case dous séculos, ata 1580.

Ese ano, Filipe II herdou a Coroa portuguesa tras unha crise dinástica no reino de Portugal, o que deu lugar á chamada Unión Ibérica. Durante sesenta anos, España e Portugal compartiron o mesmo monarca. Grazas a esta unión, Ceuta pasou a formar parte da mesma monarquía que entón gobernaba Castela, Aragón, Nápoles, Flandres e os territorios recentemente descubertos nas Américas.

A separación produciuse en 1640, cando Portugal recuperou a súa independencia tras a Guerra de Restauración. Porén, Ceuta tomou unha decisión que marcaría o seu futuro: permanecer baixo a soberanía da Monarquía Hispánica.

Non se tratou dunha imposición militar; pola contra, foron os propios habitantes locais quen elixiron manter os seus vínculos con España. Fixérono en contra da vontade do gobernador da cidade naquel momento, o portugués Francisco de Almeida.

Filipe IV recompensou esta lealdade outorgándolle a Ceuta o título de "Fidelísima" e recoñecendo os seus habitantes como naturais de Castela. Décadas máis tarde, o Tratado de Lisboa de 1668 —que puxo fin definitivamente ao conflito entre España e Portugal— outorgou

recoñecemento internacional á soberanía española sobre a cidade. Desde entón, Ceuta permaneceu como parte integrante de España sen interrupción.

Por que Marrocos segue reclamando Ceuta e Melilla?

Cinco séculos despois da súa incorporación a España, Ceuta e Melilla seguen sendo obxecto dunha disputa diplomática que non parece ter solución a curto prazo. Para Marrocos, representan os últimos vestixios do colonialismo europeo no norte de África. Para España, son cidades tan españolas coma Cádiz, Málaga ou Zaragoza.

Marrocos sostén que resulta difícil xustificar que dúas cidades situadas no continente africano permanezan baixo soberanía europea no século XXI. Rabat apela á continuidade xeográfica e á lóxica da descolonización; ao seu xuízo, do mesmo xeito que os protectorados e colonias europeos en África desapareceron durante o século XX, Ceuta e Melilla deberían integrarse algún día no Estado marroquí.

Porén, a postura española baséase nunha premisa moi diferente: nin Ceuta nin Melilla son colonias. Cando Marrocos obtivo a súa independencia de Francia e España en 1956, ambas as cidades xa formaban parte do territorio español, tal como viña ocorrendo desde había séculos. Nin Ceuta nin Melilla formaron parte do Protectorado español establecido posteriormente, en 1912; pola contra, constituían territorio metropolitano cunha administración propia.

Isto débese a que xa eran españolas —como se sinalou— moito antes da creación da dinastía alauí que goberna actualmente o país, a cal non chegou ao poder ata 1666. Daquela, Melilla xa levaba case 170 anos baixo soberanía castelá e Ceuta xa decidira permanecer unida á Monarquía española.

Por este motivo, o debate non xira unicamente arredor da proximidade xeográfica. A continuidade histórica, a administración efectiva do territorio e —sobre todo— a vontade dos habitantes tamén desempeñan un papel fundamental.

O que di o dereito internacional

Ás veces simplifícase en exceso o debate ao afirmar que Ceuta e Melilla son españolas simplemente porque o levan sendo desde hai moito tempo. O dereito internacional emprega o concepto de posesión efectiva e continuada. Un territorio no que se exerceu a administración de xeito estable durante séculos —contando con institucións propias, unha poboación permanente e recoñecemento internacional— consolida a súa soberanía en termos xurídicos. É o que os expertos legais denominan "prescripción adquisitiva".

A isto súmase outro factor decisivo: a autodeterminación. Os habitantes de Ceuta e Melilla posúen a nacionalidade española, participan nas eleccións xerais, autonómicas e municipais e nunca manifestaron un desexo maioritario de separarse de España. No dereito internacional contemporáneo, a vontade da poboación constitúe un criterio esencial para calquera proceso de descolonización ou cambio de soberanía.

Isto explica por que a comunidade internacional non considera estas dúas cidades como territorios pendentes de descolonización, tal e como sucedeu con numerosos enclaves coloniais durante o século XX. En consecuencia, máis alá da retórica política, a cuestión permaneceu practicamente paralizada durante décadas.

Unha fronteira convertida en ferramenta xeopolítica

A disputa, porén, non se desenvolve unicamente no eido diplomático. Durante anos, Marrocos utilizou o control dos fluxos migratorios como unha ferramenta clave de presión nas súas relacións con España e a Unión Europea.

A cooperación das forzas de seguridade marroquís é fundamental para a xestión dunha das fronteiras exteriores da UE. Cando as relacións bilaterais se tensan, esa cooperación pode relaxarse —como ocorreu durante a crise migratoria de Ceuta en maio de 2021, cando miles de persoas cruzaron a fronteira en cuestión de horas. Todo apunta a unha relaxación similar dos controis durante a crise migratoria de 2026, na que miles de persoas máis entraron en España —moitas a nado— nun lapso de poucas horas.

A inmigración, a loita antiterrorista, o tráfico de drogas e o control do Estreito forman parte da mesma ecuación xeopolítica. Ceuta e Melilla son moito máis que simples cidades fronteirizas; representan un punto de converxencia para algúns dos principais desafíos estratéxicos aos que se enfronta o Mediterráneo occidental.

A isto súmase un novo factor: o crecente perfil internacional de Marrocos. Nas últimas décadas, o país reforzou a súa economía, modernizou as súas forzas armadas e estreitou os lazos cos Estados Unidos, a Unión Europea e diversas nacións africanas. Esta maior capacidade diplomática explica por que a cuestión de Ceuta e Melilla segue a ser un elemento constante na súa axenda de política exterior.

A xeografía segue a determinar a historia

Existe unha tentación común ao falar de Ceuta e Melilla: pensar que todo depende de tratados, decisións gobernamentais ou circunstancias diplomáticas. Porén, abonda con mirar un mapa para decatarse de que a raíz da cuestión é moito máis profunda.

Durante máis de dous mil anos, o estreito de Xibraltar foi un importante corredor comercial a nivel mundial. Moitas civilizacións pugnaron polo control das súas beiras, xa que quen domina este paso posúe unha vantaxe estratéxica excepcional entre o Atlántico e o Mediterráneo.

Os imperios cambiaron. As fronteiras desprazáronse. Con todo, o estreito permanece exactamente no mesmo lugar. É por iso que Ceuta e Melilla seguen a ser importantes cinco séculos despois de pasaren a formar parte de España: pola súa extraordinaria situación xeográfica. Hai lugares cuxa localización condiciona as decisións dos estados durante séculos. Ceuta e Melilla son algúns deles.